

**KORXONA MOLIYAVIY XARAJATLARINI
REJALASHTIRISH MUAMMOLARI**

Ermator Akmaljon Akbaraliyevich

Farg’ona politexnika instituti,

“Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrası PhD, dotsenti

e-mail: a.ermator@ferpi.uz, +998 93 739 10 04

Ro’zimatov Xojimhammad Adhamjon o’g’li

Farg’ona politexnika instituti,

“Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrası magistranti e-mail:

xojimhammadrozimatov7@gmail.com

+998 93 482 18 19

Annotatsiya. Har bir Korxonaga faoliyatiga qarab hisob siyosatini ishlab chiqadi, unda xarajatlarni hisobga olish va mahsulot tannarxini kolkulatsiya qilish usulini belgilab oladi. Moliyaviy xarajatlarni bu korxonaning qarz majburiyatlari, moliyaviy operatsiyalari yoki moliyaviy vositalaridan foydalanish paytida yuzaga keladigan xarajatlarni sanaladi. Xarajatlarni rejalashtirish bu korxonaning malum davr masalan oy, chorak, yil uchun xarajatlarni oldindan aniqlab qo’yish, prognozlash, tartibga solish jarayonidir. Xarajatlarni rejalashtirish muammolari esa tashkilotlar yoki korxonalar duch keladigan qiyinchiliklar bo’lib, rejalashtirishni samarali amalga oshirishga to’sqinlik qiladi.

Tayanch so’zlar: moliyaviy xarajatlarni, korxonaning qarz majburiyatlari, aksiyalar, qimmatli qog’ozlar, valyuta kursi farqlari, moliyaviy barqarorlik, xarajat, xarajatlarni rejalashtirish, dasturiy ta’minot.

Moliyaviy xarajatlarni bu korxonaning qarz majburiyatlari, moliyaviy operatsiyalari yoki moliyaviy vositalaridan foydalanish paytida yuzaga keladigan xarajatlarni sanaladi. Ular odatda korxonaga koki tashkilotning moliyaviy faoliyati bilan bog’liq bo’lib, foyda va zarar yani daromadlar to’g’risidahi hisobotda aks etadi. Moliyaviy xarajatlarga quidagilar kiradi.

Foiz xarajatlari bu bank kreditlari, qarz mablag’lari va obligatsiyalardan foydalanilganligi uchun to’lanishi kerak bo’lgan foizlar.

Diskontlar va kommissiyalar qarzlarni chiqarish yoki qarz xizmatlaridan foydalanishda qo’shimcha xarajatlarni.

Valyuta kursi farqlari, valyuta almashtirishda yuzaga keladigan yo’qotishlar.

Isharaga berish yoki olish xarajatlari bu moliyaviy ijaraga yani lizingga olinadigan akrivlar uchun to’lanadigan tolovlar.

Qimmatli qog'ozlar bo'yicha yo'qorishlar va xarajatlar – aksiyalar yoki obligatsiyalar sotishdan kiyadigan zararlar

Xarajatlarni rejalashtirish bu korxonaning malum davr masalan oy, chorak, yil uchun xarajatlarni oldindan aniqlab qo'yish, prognozlash, tartibga solish jarayonidir. Bu jarayon korxonaning moliyaviy resurslarini boshqarishda samaraga erishishga yoki keraksiz xarajatlarni oldini olib xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi.

Xarajatlarni rejalashtirishning asosiy maqsadlari:

Resurslarni taqsimlashda samara bu mavjud moliyaviy resurslarni zarur yo'nalishga to'g'ri va aniq yo'naltirish.

Ortib ketgan xarajatlarni kamaytirish, keraksiz xarajatlarni nazorat qilish, aniqlash va ularni kamaytirish.

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash naqt pulni boshqarish va kelajakdagi xarajatlarni nazorat qilish va rejalashtirish orqali barqarorlikka erishish.

Ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish xarajatlarini optimallashtirish samaradorlikni oshirish uchun xarajatlarni maqbulligini taminlash.

Xarajatlarni rejalashtirish muammolari esa tashkilotlar yoki korxonalar duch keladigan qiyinchiliklar bo'lib, rejalashtirishni samarali amalga oshirishga to'sqinlik qiladi. Bu muammolar moliyaviy resurslarning noto'g'ri taqsimlanishiga va ortiqcha xarajatlarga va moliyaviy barqarorlikni buzilishiga sabab bo'lishi mumkin.

Muammolar: Bozor sharoitlari, valyuta kursi va inflatsiya kabi tashqi muammolarni oldindan aniqlab bo'lmaydi;

Xarajatlar haqida aniq va to'liq statistic ma'lumotlar yo'qligi sababli reja tuzishda turli xil qiyinchilik va muammolar yuzaga keladi;

Xarajatlarni to'g'ri tahlil qilinmasa yoki noto'g'ri prognozlanda bu ham muammolardan biri sanaladi;

Xarajatlarni rejalashtirish va nazorat qilish uchun mutaxasislarning yetishmasligi;

Mavjud moliyaviy mablaglar kamligi sababli xarajatlarni optimallashtirish qiyinchiligi;

Reja tuzilgandan so'ng uni amalyotda qo'llash qiyin bo'lishligi;

Zamonaviy dasturiy ta'minot yoki tahlillardan foydalanmaslik;

Yechimlar: Ma'lumotlar yeg'ish va uni tahlil qilishni takomillashtirish;

Xarajatlarni optimallashtirish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish;

Malakali mutaxasislarni toppish va joriy xodimlarni malakalarini oshirish va o'qitish;

Moliyaviy monitoring va nazorat tizimi va usullarini ishlab chiqish va kuchaytirish;

Risklarni yani tavakkalchiliklarni oldindan baholash va zaxira rejalarini ishlab chiqish;

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. XO‘JALIK YURITUVCHI SUB‘YEKTLARNING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINING BUXGALTERIYA HISOBI VA TAHLILINI TASHKIL QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH Ro‘zimatov Xojimhammad tezis.

2. Drury, C. (2015). "Management and Cost Accounting". Cengage Learning.

3. Alfa, A. R. (2020). "Moliyaviy menejment asoslari". Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.

4. Qoraboyev, A., & To‘rayev, J. (2021). "Buxgalteriya hisobining nazariy va amaliy asoslari". Toshkent.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va qonunlari

6. Buxgalteriya hisobi va audit bo‘yicha xalqaro standartlar (IFRS, IAS)

7. Ermatov, A. A. (2019). Ustav kapitalini shakllantirishda valyuta kursi farqlarini hisobga olishni takomillashtirish. In *Материалы международной конференции "Актуальные проблемы внедрения инновационной техники и технологий на предприятиях по производству строительных материалов, химической промышленности и в смежных отраслях"* (p. 73).

8. Эрматов Акмалжон Акбаралиевич, & Мадазимов Бобурмирзо Боходиржон угли. (2022). Отражение Арендных Операций В Финансовой Отчетности В Соответствии С Правилами Мсфо. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 11, 108–112. Retrieved from <https://www.periodica.org/index.php/journal/article/view/229>

9. Эрматов Акмалжон Акбаралиевич, & Муратов Азиз Акбарович. (2022). Вопросы Формирования Уставного Капитала Предприятия В Условиях Модернизации Экономики. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 11, 158–165. Retrieved from <https://periodica.org/index.php/journal/article/view/241>

10. <https://tsuull.uz/uz/content/moliyaviy-xarajat-va-daromadlar>